

บทสัมภาษณ์ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

หนึ่งทศวรรษพฤษภาคม 2535

เดือนกุมภาพันธ์ 2534 คณะทหารรุ่น 5 ในนาม รสช. ก่อการรัฐประหาร เหล่าขุนศึกเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญเพื่อควบคุมรัฐสภา มีการแต่งตั้งผู้บัญชาการทหารบกเป็นนายกรัฐมนตรีกลายเป็นชนวนให้เกิดการลุกขึ้นต่อต้านจากประชาชนอย่างกว้างขวาง จนที่จุดแตกหักในเดือนพฤษภาคม 2535

หลังจากนั้น มีปรากฏการณ์ทางสังคมที่น่าสนใจเกิดขึ้นหลายประการ ชบวนการประชาธิปไตยไทยดูเหมือนจะแบ่งบานขึ้นอีกครั้ง ชบวนการปฏิรูปการเมืองก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง จนมีรัฐธรรมนูญฉบับธงเขียวเกิดขึ้น การเมืองภาคประชาชนกลายเป็นค่านิยมติดปากของผู้คน เกิดวิกฤตการณ์ต้มยำกุ้งในปี 2540 ฯลฯ

การเมืองใหม่ เราจะพาท่านไปสนทนากับ อ.รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ นักเศรษฐศาสตร์แห่งสำนักทำพระจันทร์ ซึ่งในวาระ 2 ปีหลังเดือนพฤษภาคม 2535 รังสรรค์ได้เคยแสดงทัศนะว่า วิกฤตการณ์ปี 2535 เกิดจากความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมอำนาจนิยมกับวัฒนธรรมประชาธิปไตย แต่วิกฤตการณ์ดังกล่าวหาได้ยุติลงด้วยชัยชนะของกระแสประชาธิปไตยไม่ ผู้คนประเมินกระแสประชาธิปไตยสูงกว่าความเป็นจริง และเมื่อเวลาล่วงเลยมา 1 ทศวรรษของเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 *การเมืองใหม่* ขอเชิญให้ย้อนมองประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา โดยหวังว่า การพยายามทำความเข้าใจเนื้อหาของสังคมการเมืองไทย และสังเคราะห์การเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน จะเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างการเมืองภาคประชาชน

การเมืองใหม่ : *ฐานะทางประวัติศาสตร์ของเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 คืออะไร*

รังสรรค์ : เหตุการณ์พฤษภาคม 2535 เป็นปฏิกริยาที่มีต่อการรัฐประหาร 23 กุมภาพันธ์ 2534 ผมคิดว่า พื้นฐานของปรากฏการณ์ทั้งหมดเป็นความขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ในหมู่ชนชั้นปกครอง ถ้าเราดูจากพัฒนาการของรัฐธรรมนูญ เราจะเห็นการแกว่งไกวของทิศทางการเมือง อาจะเริ่มต้นจากยุคของสฤษดิ์ ธนะรัชต์

หมายเหตุ ตีพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสารการเมืองใหม่ ปีที่ 2 ฉบับที่ 6 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2545)

ก็คือ การทำรัฐประหารปี 2500 แล้วใช้เวลาเป็น 10 ปีในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2511 หากถามว่า รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวอยู่ที่จุดไหนในผังการเมืองไทย คำตอบคือ มันอยู่ทางขวาค่อนข้างมาก แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ตุลาคม 2516 ก็มีรัฐธรรมนูญใหม่ ฉบับปี 2517 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่เอียงมาทางซ้าย ความหมายของคำว่าเอียงมาทางซ้ายก็คือ เป็นรัฐธรรมนูญที่ให้หลักประกันเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนค่อนข้างสูง และวางหลักการมิให้ข้าราชการประจำมาดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งเป็นประเด็นที่มีการต่อสู้กันมาโดยตลอด

ถ้าดูจากประวัติศาสตร์ของรัฐธรรมนูญไทย เราจะพบว่า รัฐธรรมนูญที่ร่างในยุคเผด็จการหรือร่างในยุคกึ่งเผด็จการกึ่งประชาธิปไตย ไม่ค่อยมีนวัตกรรมทางรัฐธรรมนูญหรือนวัตกรรมด้านอื่นในเรื่องกลไกทางการเมือง รัฐธรรมนูญซึ่งมีนวัตกรรมมักจะเป็นรัฐธรรมนูญที่ร่างในยุคที่ขบวนการสิทธิและเสรีภาพมีพลังทางการเมืองสูง ผมยกตัวอย่างรัฐธรรมนูญฉบับปี 2517 กับฉบับปี 2540 ฉบับปี 2517 ร่างในบรรยากาศ 'เมื่อท้องฟ้าสีทองผ่องอำไพ ประชาชนจะเป็นใหญ่ในแผ่นดิน' รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ร่างหลังเกิดเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 เพราะฉะนั้นการขับเคลื่อนของขบวนการสิทธิและเสรีภาพในเมืองไทยมีพลัง

ที่นี้ไปเกี่ยวพันอะไรกับนวัตกรรมทางรัฐธรรมนูญ ผมคิดว่าประเด็นสำคัญคือ โครงสร้างของคณะบุคคลที่ร่างรัฐธรรมนูญ ในยุคเผด็จการก็ดี หรือในยุคกึ่งเผด็จการก็ดี โครงสร้างของสภาร่างหรือคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจะประกอบด้วยกลุ่มขุนนางนักวิชาการ นักกฎหมายมหาชน นักรัฐศาสตร์ ซึ่งทำงานรับใช้ผู้มีอำนาจเผด็จการ โครงสร้างดังกล่าวนี้เกือบไม่เปลี่ยนแปลง เราลองไปดูรายชื่อ เราจะพบว่า นักกฎหมายมหาชน นักรัฐศาสตร์บางคนทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญมาหลายต่อหลายฉบับและไม่มีนวัตกรรมใหม่เลย แต่เมื่อโครงสร้างของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญมันเปลี่ยนแปลงไป เราจะเห็นได้ว่า มีนวัตกรรมของรัฐธรรมนูญเกิดขึ้น

ที่ผมหยิบยกมาพิจารณาก็คือ ฉบับปี 2517 กับ 2540 ในผังการเมืองรัฐธรรมนูญฉบับ 2517 เอียงซ้าย เมื่อมองจากแง่ของชนชั้นปกครองที่ยึดอำนาจโดยผู้นำฝ่ายทหาร ผลของการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2517 ประกอบกับเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในอินโดจีน ทำให้ชนชั้นปกครองในเมืองไทยวันนี้ก็นำมาซึ่งการฆ่าประชาชนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในเดือนตุลาคม 2519

แล้วเราก็มีรัฐธรรมนูญปี 2521 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ร่างในยุคของเผด็จการ ถ้าดูในผังการเมือง ก็เป็นรัฐธรรมนูญเอียงขวา เอียงขวาพอๆกับรัฐธรรมนูญปี 2511 แต่ดีกว่าน่าจะน้อยกว่า ดังเป็นที่ทราบกันว่า รัฐธรรมนูญ 2521 ร่างเพื่อให้พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ สืบทอดอำนาจเผด็จการ แต่พลเอกเกรียงศักดิ์มีโอกาสเสพสุขจากการใช้อำนาจได้ไม่นาน ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ยาวนานภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2521 กลับเป็นพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นับตั้งแต่ปลายยุครัฐบาลเปรม การเมืองไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทางซึ่งมนุษย์ต่างดาวที่มาจากกระบวนการเลือกตั้งสามารถยึดกุมอำนาจรัฐได้ ซึ่งทำให้โครงสร้างของชนชั้นปกครองไทยเปลี่ยนแปลงไป

ก่อนหน้านี้ Power Elite เกือบทั้งหมด มีภูมิหลังเป็นขุนนางข้าราชการ แต่ผมคิดว่า ตั้งแต่รัฐบาลพลเอกเปรม 3, 4 และ 5 เป็นต้นมา โครงสร้างชนชั้นปกครองไทยเริ่มเปลี่ยนแปลง โดยมีคนสามารถไต่เต้าขึ้นมาเป็นชนชั้นปกครองได้โดยผ่านกลไกการเลือกตั้ง การเปลี่ยนแปลงนี้นี้มีผลต่อการจัดสรรส่วนเกินทางเศรษฐกิจที่ได้มาจากกำหนดนโยบาย ส่วนเกินทางเศรษฐกิจที่ได้จากการกำหนดและบริหารนโยบายนั้น เมื่อก่อนตกอยู่ในระบบราชการล้วนๆ ผู้นำฝ่ายทหาร ผู้นำข้าราชการพลเรือน เป็นผู้ดูดซับส่วนเกินทางเศรษฐกิจนี้ แต่ส่วนเกินนี้เริ่มมีการรั่วไหลออกไปสู่ชนชั้นปกครองซึ่งมาจากการเลือกตั้ง

ผมคิดว่าการรั่วไหลของส่วนเกินทางเศรษฐกิจนี้เองที่นำมาสู่การรัฐประหารปี 2534 ผมมองการรัฐประหารครั้งนั้นว่าเป็นความพยายามของกลุ่มพลังอำนาจมาตยาธิปไตยที่จะแย่งส่วนเกินทางเศรษฐกิจจากกระบวนการกำหนดนโยบาย แล้วก็มี การร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี 2534 เพื่อสืบทอดอำนาจของผู้นำฝ่ายทหาร ผมคิดว่าผู้นำฝ่ายทหารประเมินขอบเขตสิทธิและเสรีภาพของเมืองไทยต่ำเกินไป จึงมีการเขียนรัฐธรรมนูญเกือบจะไปในทางซึ่งจะทำให้พลเอกสุจินดา คราประยูร พลเอก อิศระพงษ์ หนูนารถดีสามารถที่จะสืบทอดอำนาจต่อไปได้ และผมคิดว่าประเด็นนี้เป็นประเด็นซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับประชาชน แม้กระทั่งผู้ซึ่งไม่อยู่ในขบวนการขับเคลื่อนสิทธิเสรีภาพและประชาธิปไตยก็ตาม ดังนั้น รัฐธรรมนูญฉบับปี 2534 ซึ่งกลับมายอมให้ข้าราชการประจำสามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ ผังการเมืองของก็อยู่ทางขวาของรัฐธรรมนูญฉบับปี 2521 แล้วการขับเคลื่อนทางการเมืองก็เดินทางหน้าจนกระทั่งมีรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ออกมา

การเมืองใหม่ : ก่อนหน้านี้การเมืองไทยถูกอธิบายด้วยแนวคิดวงจรอุบาทว์ทางการเมือง มีรัฐประหาร มีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง มีรัฐสภา มีวิกฤติการณ์ แล้วนำมาสู่การรัฐประหาร แต่ถ้าคิดย้อนรอยว่า เมื่อมีรัฐประหารกุมภาพันธ์ 2534 มีรัฐธรรมนูญ ธันวาคม 2534 มีการเลือกตั้ง มีนาคม 2535 มีรัฐสภา เมษายน 2535 และมีวิกฤติการณ์พฤษภาคม 2535 ทำไม่ถึงไม่กลับมาสู่รัฐประหารอีก ทั้งที่เวลาผ่านมาตั้ง 10 ปีแล้ว

รังสรรค์ : คำตอบก็คงอยู่ที่ความเข้มแข็งของขบวนการสิทธิและเสรีภาพว่า มีความเข้มแข็งยั่งยืนสถาพรแค่ไหน ถ้าหากขบวนการสิทธิและเสรีภาพเมืองไทยมีเข้มแข็งยั่งยืน ผมคิดว่า วงจรอุบาทว์นั้นจะถูกทำลาย ผมคิดว่า ในหมู่ผู้นำฝ่ายทหารก็ตระหนักถึงประเด็นนี้ จึงมีการปรับบทบาทใหม่ ผมไม่คิดว่าจะมีผู้นำฝ่ายทหารคนไหนที่จะมาดำรงวงจรอุบาทว์อันนี้ ในประการสำคัญคือว่า หลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเดือนตุลาคม 2516 ไม่มีผู้นำฝ่ายทหารที่คุณจะสามารถชี้ตัวได้แน่ชัด คือไม่มีผู้นำฝ่ายทหารคนไหนคนใดเพียงคนเดียวที่สามารถรวบรวมอำนาจได้ เหตุการณ์เดือนกุมภาพันธ์ 2534 เกิดจากความพยายามในการรวบรวมอำนาจของกลุ่ม จปร. 5 ซึ่งบังเอิญเป็นกลุ่มซึ่งสามัคคีกันได้ชั่วคราว แต่ในเวลานี้ผมไม่คิดว่า จะมีผู้นำฝ่ายทหารคนไหนคนใดหรือกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดที่จะมารวบรวมอำนาจได้ มันซับซ้อนและทำได้ยาก

การเมืองใหม่ : การสิ้นวงจรอุบาทว์เกิดจากอะไร ระหว่างด้านที่พลังขบวนการสิทธิและเสรีภาพเข้มแข็ง หรือพลังอำมาตยาธิปไตยมันอ่อนตัวลง

รังสรรค์ : ก็ด้วยเหตุผล 2 อย่าง เนื่องจากว่าในโครงสร้างชนชั้นนำทางอำนาจ กลุ่มพลังอำมาตยาธิปไตยถูกกัดเซาะอำนาจไปโดยกลุ่มนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง ถูกทำลายและบั่นทอนพลังลงไปทีละเล็กทีละน้อย แล้วในอีกด้านหนึ่งขบวนการประชาชนก็เข้มแข็งมากขึ้น

การเมืองใหม่ : เราจะสรุปสั้นๆได้หรือไม่ว่า พลังอำมาตยาธิปไตยสิ้นสุดลงเมื่อเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535

รังสรรค์ : ผมตอบสั้นๆไม่ได้ว่า เหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 คือจุดจบของกลุ่มพลังอำมาตยาธิปไตยหรือไม่ ผมไม่คิดว่ามันเกิดขึ้นโดยฉับพลันทันที หลังปี 2535 อำนาจในการกำหนดนโยบายในหลายเรื่องยังอยู่ในมือของกลุ่มเทคโนโลยี

มันค่อยๆเปลี่ยน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเริ่มเห็นในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ตั้งแต่ปี 2531 และเห็นได้ชัดมากขึ้นในรัฐบาลทักษิณ คือหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเดือนตุลาคม 2516 ถึงแม้เทคโนโลยีจะมีพลังน้อยลงในกระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ แต่ว่าอำนาจในการกำหนดนโยบายที่เป็นโครงกรอบใหญ่ คือพวกนโยบายเศรษฐกิจมหภาค อยู่ในมือเทคโนโลยีในเทคโนโลยีที่มาจากทางเลือกตั้งยังไม่สามารถยึดกุมเรื่องนี้ได้ ยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยส่วนรวมหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาคู่สหกรรมยังกำหนดโดยเทคโนโลยีในยุคคลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พยายามจะยึดแย่งอำนาจนี้จากกลุ่มเทคโนโลยีโดยกลุ่มที่ปรึกษาบ้านพิษณุโลก เช่นมีความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลชาติชายกับกระทรวงการต่างประเทศเรื่องนโยบายการแปรสนามรบเป็นสนามการค้า แต่ว่าพอมาถึงรัฐบาลทักษิณ เห็นได้ชัดแล้วว่า อำนาจของกลุ่มเทคโนโลยีในกระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาก็ดี หรือนโยบายเศรษฐกิจมหภาคก็ดี ลดลงไปเยอะ ดังนั้น ผมจึงไม่อยากจะตอบว่า พฤษภาคม 2535 เป็นจุดจบของกลุ่มพลังอำนาจยาธิปไตย มันไม่ดับพลัน มันค่อยๆเปลี่ยน

การเมืองใหม่ : ถ้าพื้นที่ทางอำนาจของอำมาตยาธิปไตยลดลง มีส่วนอื่นเข้ามาแทนมากขึ้น นอกจากมีนักการเมืองเข้ามาแล้ว ยังมีส่วนอื่นๆอีกหรือเปล่า

รังสรรค์ : ในขณะนี้นักการเมืองก็คือกลุ่มทุน หมายความว่ากลุ่มทุนเข้ามายึดพื้นที่ของกระบวนการกำหนดนโยบายในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อันนี้ก็เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของประเทศที่ใช้ระบบทุนนิยมโดยทั่วไป

การเมืองใหม่ : ปัจจัยที่ทำลายวงจรอุบาทว์ทางการเมือง มีปัจจัยอื่นอีกหรือไม่ นอกเหนือจากความเข้มแข็งของฝ่ายประชาชน และการอ่อนตัวลงของฝ่ายอำมาตยาธิปไตย เช่น พลวัตทางเศรษฐกิจที่เสรีมากขึ้น

รังสรรค์ : สิ่งนี้เป็นปัจจัยสำคัญ ความซับซ้อนทางเศรษฐกิจทำให้ผู้นำฝ่ายทหารต้องคิดว่า ถ้าจะยึดอำนาจ คำถามคือว่า เขาจะจัดการระบบเศรษฐกิจอย่างไร เขาจะทำโดยไม่สนใจกลุ่มทุน หรือว่าให้ความสนใจไม่มาก มันทำไม่ได้แล้ว เขาอาจจะจะมีมือป็นรับจ้าง ยกตัวอย่างเช่น อาจจะมีเทคโนโลยีบางคนมาช่วยทำงาน แต่ว่าปัญหาใหญ่ของเขาเมื่อยึดอำนาจได้แล้ว ไม่ใช่มีเฉพาะเรื่องการจัดการระบบเศรษฐกิจ แต่จะจัดการขบวนการสิทธิและเสรีภาพยังไง ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่กว่าด้วยซ้ำ

การเมืองใหม่ : *อย่างกรณีที รสช. ไปเอาตัวคุณอานันท์ ปันยารชุน เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลคุณอานันท์ก็ไม่มีปัญหากับทุนนิยมเสรี*

รังสรรค์ : *กรณีของคุณอานันท์ เป็นเรื่องอุบัติเหตุทางประวัติศาสตร์ เพราะว่า คุณอานันท์สนิทกับสุจินดา คุณสุจินดาเคยเป็นทูตทหารที่สหรัฐอเมริกา ในจังหวัดเวลาที่ คุณอานันท์เป็นทูตประจำสหประชาชาติ อันนี้ก็คงต้องถามคุณอานันท์เองว่าทำไมจึงรับตำแหน่ง*

การเมืองใหม่ : *อย่างพลวัตในระดับโลก หลังกำแพงเบอร์ลินล่มสลาย กระแสการรังเกียจพวก รัฐประหาร มีผลทำให้ตัวคณะรัฐประหารไม่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยหรือไม่*

รังสรรค์ : *คุณกำลังพูดเรื่องระเบียบโลก ซึ่งก็เป็นส่วนสำคัญ ที่จริงปัจจัยภายนอกประเทศก็มีความสำคัญ ยกตัวอย่าง รัฐประหารในปี 2490 ผู้นำประเทศมหาอำนาจไม่พอใจ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐมนตรีต่างประเทศในช่วงนั้นมีปัญหามาก ในการที่จะให้ประเทศมหาอำนาจยอมรับประเทศไทยหลังการรัฐประหารปี 2490 แต่ว่าในตอนนั้นพลังของ democratization ยังไม่รุนแรงเท่าหลังทศวรรษ 2530 เพราะว่า democratization กลายมาเป็นเงื่อนไขของการจัดระเบียบโลกตั้งแต่ทศวรรษ 2530 อยู่ในชั้นทมติแห่งวอชิงตันด้วย มีเรื่องของ good governance มีเรื่องของ democratization*

คุณจะได้เห็นว่า ในช่วง 10 ปีเศษที่ผ่านมา ธนาคารโลกก็ดี หรือกองทุนการเงินระหว่างประเทศก็ดี เมื่อให้เงินกู้กับประเทศโลกที่สาม ที่เคยมีประวัติการปกครองแบบเผด็จการ จะมี conditionality อยู่ข้อหนึ่งว่า ถ้าคุณเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบเผด็จการ จะตัดเงินกู้ จะตัดความช่วยเหลือ เพราะฉะนั้น democratization กลายมาเป็น policy conditionality ขององค์กรโลกบาล ทั้งธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย นี่ก็เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ ฝ่ายทหารจะตระหนักถึงปัจจัยนี้หรือเปล่าไม่ทราบ แต่ว่าอันนี้ก็เป็นอุปสรรคขวางกั้นการทำรัฐประหาร เพราะว่าถ้าคุณทำรัฐประหาร คุณจะต้องเผชิญกับการต่อต้านขององค์กรโลกบาล

การเมืองใหม่ : *ถ้าอย่างนั้น นี่ก็คือด้านบวกขององค์กรโลกบาล*

รังสรรค์ : *คงเป็นปัจจัยด้านบวก ก็อย่างทีจอร์จ โซรอส บอกก็คือ โลกกำลังเปลี่ยนแปลงสู่ One World Consensus เป็นฉันทมติว่าด้วยโลกเดียว โลกเดียวที่ว่านี้ ถ้าทางการ*

เมืองก็เป็นระบอบประชาธิปไตย ในทางเศรษฐกิจก็เป็นระบบทุนนิยม โลกจะเดินอยู่บนเส้นทางนี้

การเมืองใหม่ : หลังจากเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 พูดได้หรือเปล่าว่า การเปลี่ยนแปลงในสังคมการเมืองไทยที่เด่นชัดที่สุด คือขบวนการปฏิรูปการเมือง

รังสรรค์ : ผมคิดว่า พูดได้นะ ผมว่าความเข้มแข็งของขบวนการประชาชน ความเข้มแข็งขององค์กรประชาชนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน ผมคิดว่าการเติบโตใหญ่ของการเมืองภาคประชาชนเป็นเรื่องซึ่งเห็นได้ชัด และการเมืองภาคประชาชนเป็นปัจจัยซึ่งการเมืองในระบบการเลือกตั้งไม่สามารถมองข้ามได้อีกต่อไป

การเมืองใหม่ : ความเข้มแข็งที่ว่า เกิดจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 หรือว่าแม้ไม่มีเหตุการณ์นี้ ขบวนการปฏิรูปการเมืองก็เกิด

รังสรรค์ : ผมคิดว่า ถ้าจะสาวไปในอดีต วิฤติการณ์ทางเศรษฐกิจในอดีตมีส่วนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของขบวนการประชาชน วิฤติการณ์น้ำมันในปี 2516 และปี 2522 ทำให้ขบวนการพึ่งตนเองในชนบทเติบโตขึ้น ถ้าคุณไปดูประวัติของผู้ใหญ่ วิบูลย์ เข็มเฉลิม วิฤติการณ์น้ำมันครั้งที่ 2 ซึ่งยืดเยื้อยาวนาน สร้างความลำบากให้ประชาชนในชนบทที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว นี่เป็นที่มาของการพยายามพึ่งตนเอง ผมคิดว่า ทุกครั้งที่มีวิฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ ขบวนการพึ่งตนเองในชนบทจะเติบโต รวมทั้งวิฤติการณ์ในปี 2540 ด้วย แล้วการเติบโตของขบวนการพึ่งตนเองในชนบทมีส่วนในการเสริมสร้างการขับเคลื่อนเรื่องสิทธิและเสรีภาพ ผมไม่คิดว่า เราสามารถตัดตอนได้ว่า เหตุการณ์พฤษภา 2535 เป็นปัจจัยเพียงปัจจัยเดียวที่ทำให้สิทธิและเสรีภาพเติบโต จริงๆแล้ว ผมคิดว่า เริ่มตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงเดือนตุลาคม 2516 ด้วยซ้ำ การที่นิสิตนักศึกษาออกไปสู่ชนบทแล้วสอนเรื่องประชาธิปไตย ถึงแม้ว่าจะเป็นความล้มเหลวในทางการเมือง แต่เป็นการเพาะเชื้อในชนบท และผมเห็นลักษณะที่ชัดเจนอันหนึ่ง ก็คือ ขบวนการสิทธิเสรีภาพที่ทรงพลังเดินบนแนวทางยุทธศาสตร์แนวทางหลักอันเดียวกัน คือ ยุทธศาสตร์ที่ผมตั้งชื่อว่า ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา ที่น่าประหลาดคือว่า ไม่มีองค์กรประชาชนที่จะนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ออกไปจากกรอบอันนี้ ทำไมจึงไม่มีองค์กรประชาชนบอกว่า จะเดินบนเส้นทางของฉันทมติแห่งวอชิงตัน ทำไมจึงมีแต่ทิศทางของการพัฒนาอย่างยั่งยืน เรื่องลัทธิสิ่งแวดล้อม

การเมืองใหม่ : ถ้าพูดว่า ขบวนการสิทธิและเสรีภาพมียุทธศาสตร์อย่างนั้น แต่ทำไมผลสัมฤทธิ์
จริง ๆ ของการปฏิรูปการเมือง ถึงไม่ได้ตอบสนองกับยุทธศาสตร์ที่ว่าซักเท่าไร

รังสรรค์ : เราก็ต้องดูกระบวนการกำหนดนโยบายว่า ขบวนการประชาชนมีอำนาจต่อรอง
มากน้อยแค่ไหน ในขณะนี้ อำนาจต่อรองยังมีไม่มาก แต่ผมคิดว่ามีพัฒนาการที่ดี
ขึ้นโดยลำดับ อย่างน้อยด้วยการหนุนเนื่องของรัฐธรรมนูญปี 2540 รัฐบาลจำเป็นต้อง
ต้องยอมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รัฐบาลจำเป็นต้องรับฟังความ
คิดเห็นจากประชาชน ถึงแม้ว่ากระบวนการประชาธิปไตยในเวลานี้จะไม่มี
ความเป็นประชาธิปไตย แต่มันคงจะต้องพัฒนาไป ในกรอบใหญ่ของกระบวนการ
กำหนดนโยบายเศรษฐกิจ ก่อนนี้อำนาจในการกำหนดนโยบายยังอยู่ในมือของ
เทคโนโลยี แต่ในปัจจุบันไม่ได้เป็นอย่างนั้นแล้ว ปัจจุบันขบวนการประชาชนเริ่มมี
บทบาทมากขึ้น เพียงแต่ว่า อำนาจชี้ขาดที่สำคัญตกอยู่ในมือของกลุ่มทุน เปลี่ยน
จากเทคโนโลยีมาเป็นกลุ่มทุน ซึ่งผมคิดว่า จุดเปลี่ยนที่สำคัญก็คือ การเปลี่ยนแปลง
ทางการเมืองเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 และในช่วง 10 ปีหลัง จะเห็น
ขบวนการประชาชนมีบทบาทมากขึ้น แต่อำนาจต่อรองยังต่ำอยู่

การเมืองใหม่ : ตัวละครอาจเปลี่ยนจากเทคโนโลยีมาเป็นกลุ่มทุน แต่เป้าหมายของการพัฒนา
เปลี่ยนหรือไม่

รังสรรค์ : ไม่เปลี่ยน ผมพูดเฉพาะนโยบายเศรษฐกิจ ถ้าคุณดูเทคโนโลยีที่อยู่ในฐานะชี้นำ
นโยบายในทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงการคลัง สภาพัฒนา สำนัก
งบประมาณ ธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงเกษตร กระทรวงคมนาคม
กระทรวงพาณิชย์ พวกนี้เดินแนวทางฉันทมติแห่งวอชิงตันหมด เดินแนวทาง
เปิดเสรี การเปิดเสรีอาจทำให้คนไทยต้องแข่งขันกับทุนต่างชาติ แต่กลุ่มทุนก็ไป
สร้างพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์กับกลุ่มทุนสากลทั้งนั้น ไม่ว่าจะ เป็นเครือเจริญโภค
ภัณฑ์ ปูนซีเมนต์ไทย ล้วนแล้วแต่มีกลุ่มทุนสากลเป็นพันธมิตรทั้งนั้น ดังนั้น
กลุ่มทุนเหล่านี้เห็นร่วมกันในแนวทางฉันทมติแห่งวอชิงตัน แล้วรัฐบาลไม่มีทาง
จะเปลี่ยนจากแนวทางนี้ แม้ว่าหลังวิกฤติการณ์ 2540 จะมีความรู้สึกชาตินิยม
มากขึ้น แต่คุณไม่สามารถเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาประเทศที่กำกับโดยองค์การ
การค้าโลก ธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ

- การเมืองใหม่ :** แล้วอย่างนี้ จะมีอะไรที่เปลี่ยน
- รังสรรค์ :** สิ่งที่เราเห็นคือ รัฐบาลทักษิณก็จะเสนอนโยบายลักษณะประชานิยมมากขึ้นเพื่อที่จะหาคะแนนเสียงทางการเมือง แต่คุณทักษิณไม่ได้เบี่ยงเบนออกไปจากแนวทางฉันทมติแห่งวอชิงตัน ก็เขากินในแนวทางนี้ตลอด จะให้เขาเบี่ยงเบนออกไปได้อย่างไร
- การเมืองใหม่ :** แล้วถ้าจะออกจากแนวทางฉันทมติแห่งวอชิงตัน จะต้องเปลี่ยนอะไร
- รังสรรค์ :** ผมคิดว่าลำบาก เบี่ยงเบนยาก อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ผมพูดตั้งแต่ปี 2536 ว่า เมืองไทยมีวิถีลักษณะของยุทธศาสตร์การพัฒนา อย่างที่อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ บอกว่า **ทางใคร ใครเลือก** ชนชั้นปกครองก็นำเราไปสู่ฉันทมติแห่งวอชิงตัน ขณะที่ประชาชนในชนบทก็เลือกยุทธศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา วิถีลักษณะดังกล่าวนี้ก็ยังดำรงอยู่
- การเมืองใหม่ :** วิฤติการณ์ทางเศรษฐกิจปี 2540 มิใช่เป็นเพียงแค่วิกฤติภายในประเทศ แต่ได้ลุกลามไปทั่วโลก ซึ่งเกิดจากแนวทางของฉันทมติแห่งวอชิงตันด้วย ดังนั้น จะไม่ส่งผลให้ทุนขนาดกลางและเล็กพยายามที่จะหายุทธศาสตร์ใหม่ซึ่งแหวกออก หรือต่อรองกับฉันทมติแห่งวอชิงตันมากขึ้น หรือเพื่อความอยู่รอดของทุนพวกนั้น
- รังสรรค์ :** ในเมื่อนโยบายหลักยังเป็นนโยบายเปิดเสรี ความสำคัญของกลุ่มทุนขนาดเล็กพวก SMEs น้อยมากในโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจไทย ถ้ารัฐบาลยังคงดำเนินนโยบายนี้ พวกผู้ประกอบการรายย่อยก็ต้องเผชิญกับการแข่งขันจากต่างชาติ คุณจะปรับตัวอย่างไร หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลจอมพล ป. ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยม รัฐบาลจอมพล ป. ก็เผชิญกับแรงกดดันของประเทศมหาอำนาจในการเปิดประตูการค้าระหว่างประเทศ นโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมเป็นนโยบายที่ไม่เอื้อต่อการเติบโตของทุนนิยมโลก ไม่มีทางที่ประเทศมหาอำนาจและองค์กรโลกบาลจะปล่อยให้คุณแตกแถว ถ้าคุณสามารถอยู่รอดด้วยตัวของคุณเองได้ คุณไม่ต้องพึ่งพาประเทศมหาอำนาจ ไม่ต้องพึ่งองค์กรโลกบาล ก็ไม่เป็นไร แต่ในเมื่อระดับของการพึ่งพาต่างประเทศสูงมากในกรณีของระบบเศรษฐกิจไทย เป็นเรื่องยากที่จะแตกออกมาจากแนวทางเศรษฐกิจเสรี
- การเมืองใหม่ :** การเปลี่ยนแปลงในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา นอกจากมิติเศรษฐกิจแล้ว ยังมีมิติอื่นๆหรือไม่

รังสรรค์ : การครอบงำของวัฒนธรรมแองโกล แซกซัน (Anglo-Saxon) ก็เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนมานานมาแล้ว ผมเคยเขียนบทความบางชิ้นที่พยายามจะบอกว่า วัฒนธรรมของประเทศมหาอำนาจจะกลายมาเป็นวัฒนธรรมหลักของโลก ถ้าหากว่ามีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจโลก ก็จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของโลกด้วย

ผมเคยพูดถึงความสำคัญของภาษาสากลว่า ภาษาจีนกับภาษาญี่ปุ่นจะติดตัวขึ้นมาที่มีความสำคัญเพิ่มขึ้นในอนาคต กรณีภาษาจีนเป็นเรื่องชัดเจน ส่วนกรณีของภาษาญี่ปุ่นนี้ เนื่องจากญี่ปุ่นเผชิญกับวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจแล้วยังไม่สามารถจากหลุมพ่นมาจากกับดักสภาพคล่องได้ อิทธิพลทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นเป็นเรื่องซึ่งสามารถโต้เถียงกันได้ว่า ญี่ปุ่นจะมีอิทธิพลมากเหมือนอย่างที่เรามองเมื่อทศวรรษ 2530 หรือไม่ แต่ว่าสิ่งซึ่งกำลังเกิดขึ้นก็คือ การเติบโตของวัฒนธรรมญี่ปุ่น ในเมืองไทยเห็นได้อย่างชัดเจนว่า วัยรุ่นไทยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมญี่ปุ่นสูงมาก วัฒนธรรมในเรื่องอาหารการกิน กระบวนการ nipponization japanization ขยายไปสู่ยุโรปตะวันตก และขยายไปสู่สหรัฐอเมริกา ไม่ใช่เฉพาะในอุตสาหกรรม ร้านอาหารญี่ปุ่นผุดขึ้นเต็มไปหมด ฉะนั้นเรากำลังเห็นสภาพที่ประเทศต่างๆในโลกไม่เฉพาะแต่ประเทศไทยกำลังถูกครอบงำโดยอิทธิพลของวัฒนธรรมแองโกล-แซกซัน และขณะนี้กำลังได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ อันนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านวัฒนธรรม ส่วนในทางด้านการศึกษา ผมคิดว่ากระบวนการสากลานุวัตรของการศึกษาแบบแองโกล-แซกซันยังคงมีพลวัตที่เราเห็น เวลานี้ก็เริ่มมาตั้งแต่สาขาคุณครูนักเรียนไทยไปประเทศต่างๆ เพราะบริการการศึกษา กลายมาเป็นแหล่งรายได้ด้านการส่งออกที่สำคัญ มหาวิทยาลัยอย่างเช่น London School of Economic (ที่อาจารย์ปวยเคยเรียน) ตอนนี้ได้รับรางวัล *The Queen's Award for Export Achievement* ได้รับรางวัลจากควีนอลิซาเบธในฐานะที่ประสบความสำเร็จในการส่งออก

การเมืองใหม่ : เรื่องความก้าวหน้าของขบวนการประชาชนในรอบ 10 ปี ถ้าจะให้ลองประเมินอาจารย์เห็นอย่างไร

รังสรรค์ : ผมมองว่า การเติบโตในเชิงปริมาณเห็นชัด แต่การเติบโตในเชิงคุณภาพผมไม่สามารถประเมินได้ เนื่องจากผมไม่ค่อยได้ใกล้ชิด

การเมืองใหม่ : ในมุมมองของคนที่ไม่ใกล้ชิด ถ้าภาคประชาชนจะประเมินตัวเอง อาจารย์คิดว่าอะไรบ้างจะเป็นตัวชี้วัดคุณภาพของกระบวนการ

รังสรรค์ : ประเด็นหนึ่งที่ต้องประเมินก็คือ NGOs เมืองไทยหลุดพ้นจากอิทธิพลของขบวนการ NGOs ระหว่างประเทศหรือไม่ สิ่งซึ่ง NGOs ไทยทำ ถูกชี้นำโดย NGOs ระหว่างประเทศหรือไม่ ผมคิดว่า การช่วยเหลือทางการเงินระหว่างประเทศไม่ใช่เรื่องน่าเสียหายและไม่จำเป็นต้องปิดบัง ควรจะเปิดเผย ทำไมรัฐบาลไทยรับความช่วยเหลือทางการเงินระหว่างประเทศได้ แต่ทำไมเอกชนไทยจะรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศไม่ได้

ผมคิดว่า เราควรต้องหันมาเรียกร้องว่า รัฐบาลไทยควรต้องจัดสรรงบประมาณให้กับ NGOs ให้กับขบวนการประชาชน ผมพูดในที่ประชุมของสำนักงานประมาณหลายครั้งว่า ทำไมรัฐบาลไทยจัดสรรงบประมาณให้รัฐบาลพม่า แล้วก็ไปกดขี่ประชาชนในพม่าได้ แต่ทำไมจึงไม่จัดสรรงบประมาณให้คนไทยอย่างพวกผู้ใหญ่วินุญย์ เข็มเฉลิม ถ้าเราเชื่อว่า กระบวนการพัฒนาเป็นกระบวนการที่ต้องได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากประชาชน ถ้ามีกลุ่มชาวบ้านหรือมีองค์กรประชาชนอะไรซึ่งมีโครงการที่ดี การจัดสรรงบประมาณที่ดีไม่ควรจะจำกัดกรอบเฉพาะการจัดสรรให้หน่วยงานราชการ คุณจะต้องเปลี่ยนแปลงความคิดอันนี้ ในยุโรปตะวันตกและในสหรัฐอเมริกา รัฐบาลสามารถจัดสรรงบประมาณให้องค์กรประชาชนได้ เราจะต้องลุกคืบไปเพื่อชูประเด็นนี้ว่า องค์กรประชาชนซึ่งดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ทำไมรัฐบาลจึงไม่มาให้เงินช่วยเหลือทดแทนเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ

การเมืองใหม่ : แล้วตัวชี้วัดอื่น เช่นกระบวนการที่ประชาชนเข้าไปกำหนดนโยบายมีมากน้อยแค่ไหนในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา

รังสรรค์ : เป็นบทบาทในทางรับมากกว่าบทบาทในทางรุก เป็นบทบาทในทางต่อต้านเสียมาก บทบาทในทางรุกเล่นลำบาก กลุ่มทุนเป็นกลุ่มซึ่งมีบทบาทในทางรุกในเรื่องนโยบาย ถ้าคุณดูจากกระบวนการกำหนดนโยบาย กลุ่มทุนสามารถผลักดันนโยบายได้ในทางซึ่งให้ประโยชน์แก่ตัวเอง ขบวนการประชาชนไม่ค่อยได้เล่นบทบาทนี้ และผมคิดว่าเล่นลำบาก ยกตัวอย่างเช่น ขบวนการประชาชนจะชูนโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจ เรื่องการต่อต้านพวกซูเปอร์มาเก็ตขนาดใหญ่อะไรพวกนี้

ก็เล่นลำบาก ส่วนมากเป็นบทบาทในทางตั้งรับ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องโรงไฟฟ้าที่ประจวบ เรื่องวางท่อก๊าซที่สงขลา ซึ่งเรื่องพวกนี้ผุดขึ้นมาแล้ว คุณถึงมาตั้งรับต่อต้านมัน

การเมืองใหม่ : กรณีนโยบายรัฐบาลทักษิณ เอาเข้าจริงส่วนหนึ่งก็มาจากนโยบายที่ NGOs ทำอยู่แล้ว เช่นเรื่องประกันสุขภาพ 30 บาทรักษาทุกคน

รังสรรค์ : แต่การทำของรัฐบาลขาดความมานะ ไม่ให้ความสนใจกับเรื่องการจัดการเลย ไม่ต้องพูดถึงเรื่องการออกแบบเชิงสถาบัน ผมคิดว่าในระยะยาวจะเป็นปัญหาโครงการ 30 บาทรักษาทุกคน หรือกองทุนหมู่บ้านอะไรพวกนี้

การเมืองใหม่ : แต่การที่รัฐบาลชุดนี้ทำตามนโยบายที่หาเสียงไว้แล้ว ซึ่งต่างจากเมื่อก่อนที่รัฐบาลไม่ได้ทำตามสิ่งที่หาเสียงไว้ ตรงนี้สะท้อนให้เห็นอะไรบ้าง

รังสรรค์ : อันนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีนะ รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ไม่ได้สร้าง accountability mechanism หรือกลไกความรับผิดชอบขึ้นมา ในอดีตเรามีประสบการณ์กับการที่พรรคประชาธิปัตย์โฆษณาว่า จะให้มีการเลือกตั้งผู้ว่า แต่พอมาเป็นรัฐบาลแล้วเบี้ยว แต่การที่รัฐบาลทักษิณพยายามที่จะทำตามสัญญา ผมคิดว่าเรื่องนี้เป็น การเปลี่ยนแปลงที่ดี ผมคิดว่า รัฐบาลถัดไปก็ต้องทำแบบนี้ ประเด็นจะมีอยู่แต่ว่า นโยบายที่ให้สัญญานั้นเป็นนโยบายที่ดีหรือไม่ดี ผมคิดว่าประชาชนก็ต้องเรียนรู้ในระยะยาว

การเมืองใหม่ : ถ้าอย่างนั้น จำเป็นหรือไม่ที่จะต้องมาสร้างกลไกความรับผิดชอบอีกในรัฐธรรมนูญ

รังสรรค์ : กลไกความรับผิดชอบโดยธรรมชาติควรจะต้องมี ควรจะต้องสร้าง รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันสร้างผิด รัฐธรรมนูญสร้างกลไกการรับผิดชอบ สสร. กำหนดว่า รัฐบาลต้องแถลงต่อรัฐสภาว่า นโยบายที่จะทำมีอะไรบ้างที่อยู่ในหมวด 5 ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐร่างโดย สสร. แล้วประชาชนไม่ได้มีการลงประชามติว่ารับหรือไม่รับรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ เราไม่เคยมีจารีตในการที่จะกลับไปขอความเห็นชอบจากประชาชน เราควรจะสร้างกลไกอีกอันหนึ่ง คือ รัฐบาลจะต้องแถลงว่า นโยบายที่ประกาศว่าจะทำ มีนโยบายอะไรบ้างที่ใช้ในการหาเสียง และมีนโยบายที่ใช้ในการหาเสียงอะไรบ้างที่ไม่อยู่ในนโยบายที่แถลง อันนี้จะเป็นการสร้างกลไกความรับผิดชอบต่อประชาชน กลไกความรับผิดชอบนั้น มีทั้งกลไกที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การที่รัฐบาลไทยรักไทยได้ดำเนินนโยบายตามที่

หาเสียงไว้ เป็นการสร้างกลไกความรับผิดชอบที่ไม่เป็นทางการขึ้น ในอนาคตถ้า
ประชาธิปไตยได้กลับมาเป็นรัฐบาล ประชาธิปไตยไม่สามารถจะเบี๊ยะวได้อีกแล้ว
เพราะมีตัวอย่าง ถ้าคุณเบี๊ยะว จะมีผลต่อการเลือกตั้งครั้งถัดไป แต่ว่าที่ผ่านมา
ประชาชนไม่เคยลงโทษพรรคที่เบี๊ยะวประชาชน